№ 118 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 16 1890 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 16 № 118

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Իշխան Դաւիթ Էրիստով. Բարեգործութեան համար նոր ասպարէզներ. Առողջապահական ցուցահանդէս. Նամակ Հինախիջևանից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կուսակցութիւնները Բուլղարիայում. Կ. Պօլսի լրագիրներից քաղուածքներ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թափառական քուրդ ցեղերը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՇԽԱՆ ԴԱՒԻԹ ԷՐԻՍՏՈՎ

Հոկտեմբերի 11-ին, երեկոյեան, վախճանվեց Թիֆլիսում երկար ու ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, վրաց գրող և բանաստեղծ իշխան Դաւիթ Էրիստով, որը 1882 թւից սկսած, երեք տարի շարունակ, տեղական «Кавказъ» պաշտօնական լրագրի խմբագիր էր: Հանգուցեալը ծնվել է 1848 թւին, ուրեմն 42 տարեկան էր միայն:

Հանգուցեալի հայրը, իշխան Գէորգ Էրիստով, շատ յայտնի էր վրացիների մէջ, որպէս բանաստեղծ և թատերագրող:

Երիտասարդ Դաւիթը տնային լաւ կրթութիւն ստանալուց յետոյ, մտաւ Օդէսայի համալսարանը, որտեղ և աւարտեց իր ուսումը: Թիֆլիս վերադարձած՝ նա սկսեց աշխատակցել վրաց «Կրեբուլի» ամսագրին և «Դրօէբա» լրագրին, ապա «Тифлисскій Вѣстникъ» ռուս լրագրին, որի աշխատակից էր մնացել մինչև այդ լրագրի գոյութեան վերջը: Ինչպէս ասեցինք 1882 թւին նա «Кавказъ» լրագրի խմբագիր դարձաւ: Հանգուցեալն ընծայեց տեղական գրականութեանը թէ ռուսերէն և թէ վրացերէն լեզուով բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ, թարգմանութիւններ, սրամիտ ֆելիետօններ: Նա հրատարակեց և իր հօր գրուածների ամբողջ ժողովածուն:

Վերջին ժամանակները իշխան Էրիստով այլ ևս չէր պարապում գրականութեամբ, այլ հարուստ Ռօտշիլդի ներկայացուցիչ կամ գործակատար էր մեր երկրի նաւթային գործերում:

Հանգուցեալը նշանաւոր կարողութիւն է թողել իր ընտանիքին:

Կիրակի, հոկտեմբերի 14-ին, կատարվեց հանգուցեալի թաղումը: Բազմաթիւ ազգականներ, ծանօթներ, հանգուցեալի տաղանդի յարգողներ՝ թէ ռուսներից, թէ վրացիներից և թէ հայերից ուղեկցում էին նրա դագաղը Սաղօվայա փողոցի վրա գտնվող նրա բնակարանից մինչև վրաց Կօլուբանեան եկեղեցին, ուր դալթում և թաղվեց հանգուցեալը: Հանգուցեալն ունէր բազմաթիւ ազգականներ և հայերի մէջ, քանի որ նրա մայրը հայուհի էր, (գորեցի Ալխանեան տոհմից):

Թաղմանը ներկայ էին և տեղական մամուլի ներկայացուցիչները, որոնցից ամէն մէկը իր խմբագրութեան կողմից մի մի պսակ դրեց հանգուցեալի դագաղի վրա: Բերվեցան պսակներ և ազգականների ու ծանօթների կողմից:

Վերջացնենք մեր խօսքը թվելով այստեղ այն մի քանի հաստատութիւնների, անձնաւորութիւնների և խմբագրութիւնների անունները, որոնց կողմից դրվեցան պսակներ հանգուցեալի դագաղի վրա: Իրանց վրա առանձին ուշադրութիւն էին դարձնում պսակներ. 1) Բագուի «Каспійское Товарищество» ընկերութիւնից, 2) Բագուի «Черноморско-Касп. нефтепром. торг. товарищ.» ընկերութիւնից, 3) Վ. Միքիլաձէից, 4) վրացի վաճառականներից, 5) «Тифл. Вѣстн.» լրագրի աշխատակիցներից, 6) «Новое Обозрѣніе» լրագրի աշխատակիցներից, 7) «Голосъ» լրագրի աշխատակիցներից, 8) «Մշակի» խմբագրութիւնից, 9) «Արձագանքի» խմբագրութիւնից, 10) «Իվերիա» լրագրի խմբագրութիւնից և 11) «Մեուրնէ» վրաց լրագրի խմբագրութիւնից, և այլն:

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ԱՍՊԱՐԷԶՆԵՐ

Մի քանի երևոյթներ մեր կեանքի մէջ սկսում են այնքան յաճախակի կրկնվել, որ իսկապէս նրանց կարելի է ընդունել արդէն իբրև ուղղակի արդիւնք մեր ժամանակակից, եթէ այսպէս կարելի է ասել, հայ քաղաքակրթութեան: Այդ յաճախ կրկնվող և գրեթէ կանոնաւոր անընդհատականութիւն ստացած հասարակական երևոյթների թւին, կարելի է ասել, պատկանում է հայերի մէջ այժմս խիստ զօրեղ կերպով զգացվող ձգտումը դէպի ուսումը կամ լուսաւորութիւնը, դէպի քաղաքակիրթ, կուլտուրական մարդու ինքնուրոյն անկախութիւնը, և այլն: Այդպիսի հաստատ և առենք, սովորական երևոյթի բնաւորութիւն է ստացած, մանաւանդ վերջին ժամանակներս, և այն հանգամանքը, որ մեռնող մարդիկ, մանաւանդ ունևոր դասակարգից, կարծէք պարտաւորված մի բան են զոհաբերում իրանց մեծ կարողութիւնից «ազգի օգտին»: Մեզ թվում է, թէ այդ հանգամանքը բաւական սովորական է դարձած, մի շատ բարդ և վերին աստիճանի հետաքրքիր հասարակական-հոգեբանական երևոյթ է և արժէ նրանով զբաղվել:

Ինչով է պատճառաբանվում, պայմանաւորվում այն հանգամանքը, որ մարդիկ, մանաւանդ հարուստները, որոնք իրանց կենդանութեան ժամանակ այնքան դողում էին իրանց կոպէկների վրա, այնքան եսականապէս ժլատ էին, որ իրանց ամբողջ կեանքի ընթացքում մտածում էին բացառապէս իրանց անձի և բաղդի մասին,—ինչով է պատճառաբանվում, որ այդ նոյն մարդիկ իրանց մեռնելու րօպէին յանկարծ բարեսիրտ են դառնում, բարերարութիւններ են անում, և շատ անգամ էլ այնպիսի բարերարութիւններ, որոնք իրանց բնաւորութեամբ, ձգտումներով և նպատակներով բնաւ չեն կարող թեղմվել նրանց նեղ-անձնական և բարոյական գաղափարների շրջանի մէջ:

Թողնելով այդ կէտի մասին խօսելը մի այլ անգամի, մենք դառնում ենք հարցի մի այլ, աւելի գործնական կողմին:

Ինչ պատճառներ էլ չորոնենք այդ շատ տարածված երևոյթը բացատրելու համար, որ հայերը մեծ բարերարներ և ազգասէրներ են դառնում իրանց մեռնելու րօպէից, բայց ճիշդ է, որ այդ երևոյթը արդէն գոյութիւն ունի և ճգնում է հաստատ, մշտական երևոյթի կերպարանք ստանալ:

Իր անմիջական արդիւնքների տեսակէտից, մի կողմ թողնելով նրա երևան գալու ներքին շարժառիթները, պէտք է նկատել, որ նուիրատուութիւնը, իբրև մշտապէս գործող հասարակական փաստ,—մի շատ անհրաժեշտ երևոյթ է և ցանկալի է, վերին աստիճանի ցանկալի, որ նա դառնայ աւելի համատարած երևոյթ և աւելի խոր ու մօտից ընդգրկէ մեր հասարակութեան հարուստ դասակարգերին: Ոչինչ չէ կարելի ունենալ այդ անդադար աճող երևոյթի դէմ,—բայց կարելի է մի ցանկութիւն ունենալ նրա գործնական բնաւորութեան մասին, նրա աւելի ձեռնտու գործադրութեան մասին: Դրա մասին մի երկու խօսք ասենք:

Զարմանալի է. աչքի առաջ ունենալով այն բոլոր նուիրատուութիւնները, որ անում են հայերը, դրդված այս կամ այն պատճառից, մենք տեսնում ենք, որ այդ նուիրատուութիւնները, որոնք անվում են մարդկանց մահվան գրեթէ վերջին ժամում,—գործադրվում են միակ և նեթ կամ այս և այնտեղ եկեղեցի շինելու վրա, կամ մասամբ դպրոցների վրա: Կարծէք այլ ևս չը կան ուրիշ ուշադրութեան արժանի բարի և օգտակար գործեր և բոլոր մեր սնող և կրթող հիմնարկութիւնները կենտրօնանում են այդ երկու առարկաների շուրջը: Կարծէք դրանցով սպառվում են ժողովուրդները դաստիարակող բոլոր հոգևոր և մտաւոր ու հասարակական ֆակտորները:

Մենք, ի հարկէ, ընդդէմ ոչինչ չենք կարող ունենալ, որ մեր դպրոցներն աճեն և զարգանան թէ քանակութեան և թէ որակութեան կողմից, ինչպէս որ և ոչինչ չենք ունենայ, որ մեր մէջ տեղացող առատ նուիրատուութիւններից նաև մի մաս հանվի Էջմիածնի և միւս վանքերի պայծառութեան համար, բայց կարծում ենք, որ դրանցով բոլորովին դեռ ևս չեն սպառվում մեր հա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՔՈՒՐԴ ՑԵՂԵՐԸ

Նոր-Բայազէտի գաւառում «Ագրիջա», «Կզլգիւրաթ» և այլ ուրիշ ի ւ ր դ ա տ ե ղ ե ր ը, մայիսից սկսած մինչև սեպտեմբերի վերջերը՝ բռնված են լինում բազմաթիւ վրաններով: Այդ իւրդատեղերում եայլաղ են դուրս գալիս, եթէ կարելի է այսպէս ասել, կիսավայրենի թափառական քուրդ ցեղերը, որոնք ձմեռը անց են կացնում Արաղի եզերքում և որոնք այդ հինգ ամսվայ ընթացքում թէ խնամում են իրանց անասունները և թէ առաջ են տանում իրանց կաթնատնտեսութեան գործը:

Այդ ցեղերը ձմեռ ժամանակ բնակվում են Արաղ գետի ռուսական ափերում և ապրում են գետնափոր և ողորմելի խրճիթներում: Արաղի եզերքում նրանց անասունները կերակրվում են մեծ մասամբ եղեգնով, խոտ գրեթէ շատ քիչ են ունենում այդտեղ: Գարունը սկսվելուն պէս քրդերի «քօչը» անմիջապէս քաշվում է Արաղի եզերքներից և սկսում է տարածվել վերը յիշած իւրդատեղերում:

Մեր յիշատակած քուրդ ցեղերի հասարակութիւնները կոչվում են՝ Բռուկի, Ռաղըկի, Գազուրի և այլն: Մենք մեր խօսքը կը մանաւորենք դրանցից առաջին հասարակութեան վրա, այն է «Բռուկի» հասարակութեան վրա, որը բաժանվում է հետևեալ «թահվաների»—խասկըցիք, փիրկըցիք, շաւկցիք, ղոթկըցիք, չարըկցիք և այլն և այլն: Սրանք իրանց թէ առևտրական և թէ հովւութեան գործով շատ մօտ յարաբերութեան մէջ են Նոր-բայազէտցիների հետ:

Իւրաքանչիւր «թահվայ» այդ քուրդերից ունի իր պատկանեալ իւրդատեղը և նրանցից ոչ ոք իրաւունք չունի մի քայլ անգամ անցնելու միւս թահվային պատկանող արօտատեղում: Հակառակ դէպքում, եթէ մէկը յանդգնի արածացնել իր անասունները կամ մի որ և է տարածութիւն անցնել միւսի սահմանը,—այդ միջոցին անշուշտ սրերը ու մահակները միմիայն կարող են պարզել և վերջացնել նրանց թահվայական շրջաններում տեղի ունեցած վէճերը և տարաձայնութիւնները:

Քրդի մէկը հանդիպելիս մի որ և է անծանօթ քրդի՝ սկզբում հարցնում է նրա՝ որ ցեղից լինելը, ապա ինչ թահվային է պատկանում և, ո՞ր «աղայի» մարդն է: Այսպէս օրինակ «չի՞ բաւի, չի թահվայի, մարվէ քէ ի» (ո՞ր ցեղից ես, ի՞նչ թահվայ և ո՞ր աղայի մարդն ես): Աղաները այն ցեղապետներն են, որոնց տոհմական իրաւունքը ժառանգաբար որդոց որդի է անցնում. ահա աղաները—Ջաֆար-աղա, Միրզա-աղա, Մամադ-աղա, Ֆաթի-բէկ, և այլն:

Թէև քրդերը ունեն իրանց հասարակութեան դալավանները՝ քեօխվաները, որոնք իբրև հասարակութեան տանուտէրեր իրաւունք ունեն մտնելու հասարակական այլ և այլ հարցերի մէջ,—բայց այնու ամենայնիւ նրանց հասարակական վէճերը առանց իրանց ցեղապետ աղայի միջնորդութեան՝ երբէք չեն կարող վերջանալ: Ցեղապետների և բէկերի ժառանգական իրաւասութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի իրանց ստորադրեալ քուրդ թահվաների վրա, որոնք միշտ ստրկական լծի տակ ճնշված՝ գլուխ են խոնարհեցնում իրանց այդ ցեղապետ աղաների առաջ:

Քուրդ ցեղերը եայլաղ դուրս գալով պարապում են միայն անասնապահութեամբ և խաշնարածութեամբ: Հողագործներ դրանցում բոլորովին չը կան և դրանք շատ հեռու են հողագործութիւն անելու մտքից: Նրանք իրանց ընտանիքների համար ուտելու հացը միշտ գնում են փողով կամ թէ իրանց արդիւնաբերութիւնները փոխարինում են հացի հետ: Քրդերը իրանց արդիւնաբերութիւնները՝ իւղը, պանիրը, բուրդը և նոյն իսկ ոչխարը ծախում են փողով և դրանով գնում են ցորեն և գարի շրջակայ հայ և թուրք գիւղերից: Ի դէպ է ասել, որ հացի թէ թանգութեան և թէ էժանութեան տարիներում քուրդ ցեղերը միշտ կերակրվում են «գարէհացով». Նրանց ցեղապետները և բէկերն են միայն ցորենի և գարու խառնուրդի հաց պատրաստում իրանց ընտանիքների համար:

Քրդերի տնտեսական դրութիւնը աննախանձելի է. ապրուստը բոլորովին աղքատիկ: Գարնանը և ամառը, երբ կթվում են նրանց ոչխարները, նրանց սեղանը բազկացած է լինում՝ մածունից, թանից, ապուրից և ժաժիկից (թանի քամուածքի հիւթը). իսկ աշնանը և ձմեռը, երբ ոչխարները ցամաքում են կթվելուց, քուրդ ընտանիքը մնդվում է «չոր ու ցամաք» հացով միայն: Թէև քրդուհի տանտիկինը պահած ունենում է քիչ իւղ, սակայն այդ իւղով նա կերակուր է պատրաստում իր պատւելի հիւրերի համար, եթէ վերջիններս՝ պատահում են: Իսկ «մսի» երես քուրդ ընտանիքը ամիսներով չէ տեսնում:—Կամ պէտք է սատկելու մօտ լինի ոչխարը կամ տաւարը, որպէս զի քուրդը մորթի և միսն ուտի, կամ թէ իրանց բանակում մի մեռել պէտք է ունենան, որ նրան «ջանաթը» գնալուն արժանացնելու համար կը մորթեն մի քանի այծ և ոչխար և հանգուցեալի հոգուն «խէյրաթ» (քելեխ) կը տան, ուրեմն ամբողջ քրդական բանակը ևս բաղդ կունենայ միս ուտելուն արժանանալու: Եթէ այդ հանգամանքներն էլ տեղի չունենան՝ միս ուտելուն կարօտող քուրդը, անշուշտ կը թռցնէ մի ուրիշ թահվային պատկանող ոչխարի սուրուից մի ընտիր «չիշլըկացու» (խորովածացու) ոչխար և կը մորթէ: Այդ շատ էլ դժուար չէ քուրդ լամուկի համար, որը այդպիսի դէպքերով միայն ձգտում է փայլեցնել իր անունը իրանց ընտանեկան շրջանում:

Քուրդ ցեղերի շրջաններում ուսումը վերացական բան է: Իւրաքանչիւր քուրդ թահվայում կը գտնէք միմիայն 2—3 հոգի գրագէտներ, որոնք իսկապէս մօլլաներ կամ հաջիներ են լինում: Քուրդը ոչ մի միջոց ձեռք չէ առնում իր որդուն կարդալ տալու համար և նրա ուսման—կրթութեան և դաստիարակութեան համար ոչինչ դիտաւորութիւն անգամ չունի: Նրանց երեխաները ոտաբոբիկ, գլխաբաց և կարկատած շորերով կամ նոյն իսկ մերկ՝ «ուղաջօ» (փայտակռիւ) են խաղում ամբողջ օրը և իրանց մահակներով միմեանց գլուխները կոտրում: Պէտք է ասած, որ քրդի երեխան նոյն իսկ փոքր ժամանակից սկսած՝ կրթվում է միայն կռիւների և վիրաւորանքի մէջ, որոնցից առաջանում է յայտնի աւազակութիւնը:

Արհեստը նոյնպէս բացակայ է քուրդ ցեղերի մէջ. մեր յիշած քուրդ ցեղերի մէջ արհեստաւորներ բոլորովին չը կան. նրանք ընդունակութիւն չունեն պարապելու արհեստագիտական մի որ և է բաժնով: Պարապել որ և է արհեստով և այդ համեստ աշխատանքի միջոցով և ճակատի քրտ-

սարակութեան բոլոր նշանաւոր բարոյական հիմնարկութիւնները և ժամանակ է արդէն մի ուրիշ ուղղութիւն տալ մեր բարեգործութիւններին և ընդլայնել մի քիչ նրանց ուշադրութեան առարկան:

Թողնելով մի կողմ խօսելու մի շարք տնտեսական, արհեստագիտական, երկրագործական և այլ տեխնիկական բարենորոգումների մասին, որոնց ահագին կարիքը զգում է մեր երկիրը և որոնք ամենայն իրաւունքով արժանի են ուշադրութեան մեր «բարերարների» կողմից,—մեզ համար վերին աստիճանի հաճելի է դարձնել մեր նուիրատուների ուշադրութիւնը բարերարութեան մի ուրիշ տեսակի վրա: Մենք խօսում ենք մ ա մ ո ւ լ ի, թ ա տ ր օ ն ի, գ ր ա կ ա ն ո ւ թ ե ա ն և գ ե ղ ա գ ի տ ո ւ թ ե ա ն ուրիշ տեսակների մասին: Մեզ թւում է թէ մամուլը, գրականութիւնը, թատրօնը, ժողովրդական գրադարանները, ընթերցարանները և այլն մի-մի մեծ, լուսաւոր ֆակտորներ են, դպրոցների հետ միասին, ժողովրդի կեանքում: Մենք կարծում ենք, որ մի մեծ, ահագին զարկ կը լինէր տրուած մեր զարգացման գործին, եթէ մեզ աջողվէր մի քիչ մեր մէջ տեղացող ահագին նուիրատուութիւններից մասն հանել մամուլի, թատրօնի, գրականութեան և այլ հասարակական հիմնարկութիւնների համար ես: Մենք չենք ժխտում, որ մեր մէջ երբեմնապէս լինում են բարեգործութիւններ և գրականութեան վերաբերմամբ: Ոչ լինում են. բայց այդ բարեգործութիւններն ընդգրկում են չափազանց բարձր ինտելիգենտ խաւերին և ցանկալի է, որ մամուլի, լրագրութեան և այլ շահերի պաշտպանութեան գիտակցութիւնը իջնէր դէպի աւելի խոր ժողովրդի մէջ և զբաղեցնէր նրա բոլոր ունևոր դասերի ուշադրութիւնը միատեսակ:

Դպրոցին, եկեղեցուն կամ քահանային օգնելը մի վաղուց ընդունված ա ւ ա ն դ ա կ ա ն սովորութիւն է, որը գոյութիւն ունէր այն ժամանակները, երբ ժողովուրդը կարծում էր թէ հէնց նրանց մէջ են կայանում և նրանցով են սպառվում իր բոլոր բարձր շահերը, ջանքերը և հոգսերը: Բայց այն օրից, ինչպէս յայտնի է, բաւական ժամանակ է անցել և շատ բան է փոխվել: Մեր հոգևոր և մտաւոր շահերը այլ ևս մի և նոյնը չեն և նրանք անհամեմատ և ընդարձակվել են և մասամբ էլ փոխվել:

Բարեգործութիւնը, նուիրատուութիւնները մեր օրերում, ասում ենք, մի շատ բնական և անհրաժեշտ գործ են և նրանք իրանց օժանդակութեամբ պիտի օգնութեան հասնեն միշտ և հանապազ մի որ և է ժողովրդի գլխաւոր, մեծ և անյետաձգելի շահերի պաշտպանութեան: Մամուլը, գրականութիւնը իր բոլոր ճիւղերով, թատրօնը, և այլն և այլն մեր օրերում, պիտի կարծել, և ապագայումն էլ պիտի կազմեն ժողովուրդների բարձր հոգևոր-մտաւոր շահերը. և բարեգործութիւնները պիտի վերցնեն նրանց իրանց ամենամօտ հովանաւորութեան և հոգատարութեան ներքոյ: Մեր մէջ տեղացող նուիրատուութիւնները, մեծ մասամբ, պիտի գործադրվեն այժմս թատրօնի, լրագրութեան և գրականութեան բարգաւաճման վրա, և համաձայն նրանց համեմատական նշանակութեանը, օգտակար դառնեն նրանց: Այս դիտողութեան վրա հրաւիրւում է մեր բոլոր բարերարների և դրամատէրների ուշադրութիւնը թէ նրանց կենդանութեան ժամանակ և թէ նրանց մեռնելու րօպէին: Եւ այդ ուղղութիւնը պիտի ասենք—կը լինի մի նոր և վերին աստիճանի լուսաւոր և պտղատու ուղղութիւն մեր բարերարութեան գործի մէջ:

Գ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գալ տարվայ վերջերին մտադրութիւն կայ բանալու Պետերբուրգում մի նոր ցուցահանդէս, այն է ա ռ ո ղ ջ ա պ ա հ ա կ ա ն ցուցահանդէս:

Վերջին տարիները ամբողջ Ռուսաստանում առողջապահական խնդիրը դարձել է հերթական ամենակարևոր խնդիրներից մէկը: Մի կողմից զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւնների շատանալը, իսկ միւս կողմից երկրի սանիտարական դրութեան վատ լինելը ինքն ըստ ինքեան ժամանակակից հետաքրքրութիւն է տալիս այն ցուցահանդէսին, որը պէտք է նպաստի առողջապահական խնդիրների լուծման:

Եթէ առողջապահական ցուցահանդէսի մէջ կը ներկայացվեն ոչ թէ միայն այն միջոցները, որոնք գործ են դրվում բժշկականութեան առաջադրած առողջապահութեան մէջ, այլ և այն միջոցները, որոնք գործադրվում են երկրի զանազան կողմերում, ժողովրդի ձեռքով, այն ժամանակ շատ հեշտ կը լինի որոշել, թէ ինչ առողջապահական բարեփոխութիւններ են պէտք և ինչ եղանակով կարելի է իրականացնել այն սանիտարական նախագծերը, որոնք մշակվել են և շարունակվում են մշակվել:

Մեր վերև յիշած ցուցահանդէսի նպատակն է—միջոց տալ հասարակութեանը և բժիշկներին ծանօթանալ առողջապահութեան վերաբերեալ գիտնական և տեխնիկական կատարելագործված միջոցների հետ: Ցուցահանդէսը կունենայ հինգ բաժիններ: 1) Բիօլօգիական, 2) վիճակագրական, 3) երկրի առողջապահութեան նուիրված բաժին, 4) ուսումնարանական առողջապահութիւն, 5) գեօլօգիական և կլիմայական բաժին:

Առաջիկայ ցուցահանդէսի ժամանակ հաւաքված բժիշկները անկասկած միջոց կունենան, առիթ քաղելով իրանց համախմբումից, արծարծել և պարզել այն բժշկական-առողջապահական մի շարք խնդիրները, որոնք, ինչպէս վերևն էլ ասեցինք, հերթական խնդիրներ են, և որոնց պարզելը կարող է մեծ նպաստ լինել երկրի սանիտարական բարելաւութեան համար:

Լիովին պէտք է հաւատալ, որ առողջապահական ցուցահանդէսը փոքր ներգործութիւն չի ունենայ գործի վրա,—նա կարող կը լինի երկրի առողջապահական-սանիտարական գործի վրա աւելի մեծ ուշադրութիւն գրաւել:

*

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Հոկտեմբերի 9-ին

Տեղիս հայոց միդասեան երկսեռ ուսումնարանը երկար տարիներ գտնվում էր աննախանձելի դրութեան մէջ և օրից օր աւելի և աւելի թշուառ դրութեան մէջ էր ընկնում: Բայց այս տարի մօտ մի ամիս է, ինչ որ ուսումնարանը նոր կեանք և նոր ընթացք է ստացել, շնորհով նոր հոգաբարձուների և նոր հրաւիրած աւագ-ուսուցչի արիւջան աշխատութիւնների: Պարոնները, ինչպէս երևում է, իրանց աշխատանքով և հմտութեամբ մեծ զարկ կը տան թէ ուսումնարանին և թէ միւս հասարակական հաստատութիւններին, բարեկարգելով նրանց ամեն կողմից: Երիտասարդ աւագ-ուսուցչի արդիւնաւոր աշխատանքի առաջին քայլը եղաւ այն, որ թէ կիրակի, ամսիս 7-ին, թատրօնական սիրողների մասնակցութեամբ կազմակերպվեց մեզանում մի հաստատ թատրօնական խումբ, որտեղ ընտրվեցան թէ խմբապետ, թէ գանձապահ և թէ խմբի քարտուղար: Թէև այդ հարցը մեզանում շատերն էին յարուցել, բայց մի քանի խոչնդոտների պատճառով մնացել էր «ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Նոյնպէս և չէ կարելի չը յայտնել ընթերցողներին, որ հոկտեմբերի 6-ին, շնորհով տեղիս յաջորդ Գրիգորիս վարդապետի ստորագրված 15 անդամները հրաւիրվեցան իր մօտ ժողով կազմելու Կովկասեան հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական խափանված ճիւղը վերականգնեցնելու: Ժողովի միջոցին միաձայն վճռեցին դիմել խնդրագրով Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութեան խորհրդին, թոյլ տալ բանալ մեզանում ընթերցարան և մենք յուսով ենք, որ Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը ստանալով մեր խնդրագիրը, կը շտապի մեզ պատասխանելու:

Ուրեմն ցանկալի է, որ այդ գործերը բացառական և առանձնական երևոյթներ չը լինեն, այլ ստանային մեզ մօտ մի հաստատ և տևողական կազմակերպութիւն:

Ա. Տ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» խմբագրութիւնը խոնարհաբար խնդրում է օտարաքաղաքացի անձերին, որոնք ժամանակաւորապէս գալիս են Թիֆլիս, կարգադրել որ իրանց անունով ստացվելի նամակներն ու հեռագիրները ուղարկվեն անմիջապէս Թիֆլիսի պօստատուն և հեռագրատուն՝ poste-réstante (до востребованія), և ոչ թէ «Մշակի» խմբագրութեան անունով, քանի որ մենք հնար չունենք ամբողջ օրը, առաւօտից մինչև ուշ գիշերը, ընդունել ուրիշների անունով ստացվող բազմաթիւ նամակներ և մանաւանդ հեռագիրներ:

—

Ներկայ թուականի դեկտեմբերի 1-ից Պետերբուրգում հրատարակվելու է երկշաբթեայ մի լրագիր «l'Economiste Russe» վերնագրով, ֆրանսերէն լեզուով, խմբագրութեամբ Ա. Վեսելօվսկու: Այդ նոր հրատարակութիւնը կը նուիրվի տնտեսական հարցերին, և կունենայ թէ պաշտօնական և թէ ոչ-պաշտօնական բաժիններ:

—

Մոսկվայի «Բնագէտների ընկերութիւնը» աշխատում է, որ 1892 թւի յունվարին Մոսկվայում կայանայ բնագէտների ժողով, որին ներկայ կը լինեն բացի ռուսներից, և օտար երկրացի բնագէտներ:

—

Հոկտեմբերի 12-ին Թիֆլիսի թատրօնում ֆրանսիական օպէրային խումբը խաղաց «Նինիշ» օպերէտը, մասնակցութեամբ տիկին Լասսալի: Մտնելով դատարկ թատրօնը, որը սառնասրտութեամբ նայում էր բեմի վրա խաղացողներին և նոյն իսկ տիկ. Լասսալին, մենք ակամայ յիշեցինք այն ահագին աղմուկը, ոգևորութիւնը և իրարանցումը, որը սրանից մի երկու տարի առաջ տիկ. Լասսալ գցել էր Թիֆլիսի մէջ իր գեղեցիկ խաղով: Պէտք է խոստովանել, որ ինքը տիկ. Լասսալ չը փոխվեց. նա խաղում է նոյն շնորհով, բայց թէ ինչ է պատահել, որ այն ժամանակ ոգևորվող հասարակութիւնը այժմ սպանող սառնութեամբ է վերաբերվում դէպի օ պ է ր ա ն և ֆրանսիական օպերէտը.—այդ դժուար է հասկանալ: Չէ որ այն ժամանակ էլ ամբողջ ուշադրութիւնը միշտ տիկ. Լասսալի վրա էր կենտրոնացած: Անկասկած շնորհալի տիկինը ինքն իրան յաճախ հարցնում կը լինի. «այս ինչ ճանճ է կծել Թիֆլիսի իմ յարգողներին, որոնք մի ժամանակ քիչ էր մնում իմ կառքի ձիաները յետ լծէին, և իրանք քշէին կառքը, իսկ այժմ կարծէք չեն էլ ուզում յիշել, որ ես նոյն տիկ. Լասսալ եմ»: Ինչպէս երևում է, անցան այն օրերը և այլ ևս չեն դառնալու...

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս թեմական

տնքի արդար վաստակով՝ քուրդ ժողովուրդը չունի գիտակցութիւն իր օրվայ պարէնը հայթայթելու, այլ նա կարող է միմիայն հովութիւն և խաշնարածութիւն անել: Քուրդ ցեղը կարծես ստեղծվել է միայն հովիւ լինելու համար: Դրանից դուրս նա ոչ մի բանի ընդունակ չէ:

Թէպէտ կառավարչական մի քանի տեսակ ծառայութեան մէջ գտնվում են և քուրդ ծառայողներ, որոնք մեծ մասամբ ո ւ ր ե ա դ ն ի կ ն ե ր և չ ա փ ա ր ն ե ր են լինում, այնու ամենայնիւ նրանց թիւը շատ աննշան է:

Մի քանի տարի սրանից առաջ քրդերի մէջ ճշմարտախօսութիւնը փայլում էր իր բոլոր կողմերով. նրանց հետ առևտուր անողները՝ թէ ճորթածախները և թէ մանրավաճառները՝ գրեթէ բոլորովին ապահով էին թողնում նրանց վրա: Բայց երբ լրանում էր պայմանաժամը՝ քուրդ պարտատէրը, ինչ ասել կուզի, առանց մի որ և է հակաճառութեան, իսկոյն վճարում էր իր պարտքը թէ կանխիկ փողով և թէ ոչխար-տաւարով: Բայց այժմ, ինչպէս երևում է, քրդերի այդ յատկութիւնը ևս կորցրել է իր նշանակութիւնը, գուցէ նրանց հետզհետէ աղքատանալու պատճառով:

Հետաքրքիր է քրդերի այն [illegible], որը տեղի է ունենում Ալաշկերտի (Նոր-Բայազէտի գաւառ) հայ գիւղացիների հետ: Առաջինները ի հնուց անտի ոչխարատէր լինելով՝ շատ լաւ են ճանաչում Շաքի և Շէրվան տեղերը, որտեղ ամեն տարի քրդերը բաւական թւով ոչխարներ են տանում ծախելու համար: Այդ պատճառով քրդերը ապառիկ վերցնում են բաւական թւով ոչխարներ գաւառացի մի քանի հայերից և ահագին ս ո ւ ր ո ւ ն ե ր կազմելով՝ տանում են յիշեալ քաղաքները աւելի թանգ գնով ծախելու համար: Բայց երբ քրդի՝ այդ ս ո վ դ ա ք ա ր ի բաղդը չէ կարում և ոչխարը աւելի պակաս գնով է ծախվում, քան ինքն երազում էր,—այն ժամանակ «վայը» գալիս է խեղճ հայ գիւղացու գլխին՝ կամ վնասին տէր է դառնում և կամ զրկվում է իր փողի մի որ և է մասից: Ուրիշ կերպ չի էլ կարող լինել. հակառակ դէպքում, եթէ քրդի հետ պարտատէրը այլապէս վարվի, մի գիշեր նա, քուրդը, կանհետանայ, այն է կանցնի Արազ գետի միւս ափը և կը խառնվի Թուրքիայի և Պարսկաստանի քրդերին՝ տանելով իր հետ մի շօշափելի գումար: Վերջին տարիներս քրդերի և հայերի մէջ այդպիսի դէպքեր շատ են պատահում և այդ անախորժ հանգամանքները գաւառացի հայերը աչքով տեսնելով դարձեալ չեն խրատվում: Երկու տարի սրանից առաջ թափառական քրդերից մինը ապառիկ վերցրեց նոյն իսկ նոր-բայազէտցիներից բաւական թւով ոչխար այն պայմանով միայն, որ մի քանի ամսից յետոյ ոչխարի փողերը լիովին կը վճարէ: Մի տարի սպասելուց յետոյ յայտնվում է, որ սովդաքար քուրդը, ինչպէս ասում են «ուտել և գլխով է կերել ոչխարի սուրուն»:

Գարնանը քուրդ անասնատէրերը հայլաղ դուրս գալով իրանց իւրդատեղերում, սկզբում անկարող են լինում բոլորը (մի ամբողջ թահվայ 100—150 տնից բաղկացած) միատեղ բանակել, այլ սկսում են բաժան-բաժան լինել: Օրինակ, ամեն մի 5—10 ընտանիք մի տեղ են հաստատում իրանց վրանները, իսկ միւս 10—20-ը մի այլ տեղ, որպէս զի իրանց հօտերի թէ արօտատեղերը և թէ բ է ր ա տ ե ղ ե ր ը (կթվելու տեղերը) արձակ և հեռու լինեն իրարուց՝ միմեանց չը խառնվելու համար: Բացի դրանից, ոչխար կթելու ամբողջ ժամանակամիջոցը, մօտ 3 ամիս, ոչխարի սուրուների և գառների փարախները միմեանց մօտ են լինում վրանների առաջ, այդ պատճառով իսկ սկզբում, երբ կթում են ոչխարները, քրդերը իրարուց հեռու են բանակում: Բայց երբ աշունքը մօտենում է և երբ ոչխարներին այլ ևս չեն կթում, այն ժամանակ իւրաքանչիւր թահվային պատկանող ընտանիքները հաւաքվելով մօտենում են իրար մի հարթավայրում և միասին բանակում են: Այդ միջոցին ոչխարի հօտերը այլ ևս գիշերները չեն պահվում վրաններին մօտ, այլ նրանց փարախները գտնվում են հանդիպակաց սարերի լանջերում, որոնք մի քանի վերստ հեռու են վրաններից:

Քրդերը իրանց ոչխարները կթում են շատ կարճ միջոցում, այն է $2^1/_2$ կամ 3 ամիս. Նրանք ջանք են անում ոչ թէ իրանց կաթնատնտեսութեան գործը աւելի աջող պայմանների մէջ դնել. ոչ. այլ նրանց ձգտումն է աւելի լաւ պարարտացնել և շատ շատացնել իրանց ոչխարների թիւը: Ահա այդ հանգամանքը աչքի առաջ ունենալով քուրդ ցեղերը դեռ ամառվան կէսից սկսում են դադարեցնել ոչխարը կթելուց:

Քրդերը ոչխարը խուզում են տարէնը երկու անգամ, բացի կթի մաքիներից և այծերից, որոնց խուզում են տարէնը մի անգամ միայն. առաջին անգամ խուզում են գարնանը, իսկ երկրորդ՝ աշնանը: Գարնան խուզած բուրդը, որը աւելի երկար է լինում, մանում են թելեր, որոնցից գործում են նախշուն կարպետներ և ուրիշ շատ գործուածներ: Իսկ աշնան խուզած բուրդը, որ «չլի» է կոչվում, նրանք «քէչաներ» (թաղիքներ) են գցում: Գարնան ծնված գառներին նոյնպէս խուզում են աշնանը՝ սեպտեմբերին և այդ բուրդը կոչվում է «գիւզամ»: Դրանից նոյնպէս թաղիքներ են պատրաստում և դրա քէչան աւելի ամուր և դիմացկուն է լինում, քան չլիից պատրաստած քէչաները: Գիւզամից պատրաստում են նաև թաղիքեայ «քօլօզներ», որոնց քրդերը ծածկում են իրանց գլուխները, փաթաթելով նրանց չուրջը մի քանի գոյնզգոյն թաշկինակներ:

Քրդերի իւրդատեղերում՝ Ագրիջայում մենք մի քանի անգամ ենք եղել: Աւելորդ չի լինի մի քանի խօսք ասել նրանց տնտեսական դրութեան մասին:

Օգոստոսի վերջին մի պարզ օր էր, երբ մենք մտնելով «փիրկըցեք» կոչված թահվայի բանակը իջևանել էինք այդ թահվային պատկանող մի նշանաւոր քրդի տուն: Երբ վայր իջանք մեր ձիաներից վրանի առջև, իսկոյն քրդական ամբողջ ընտանիքը դուրս թափվեցին վրանից՝ մեզ հիւր ընդունելու համար: «Քիրվան» առաւ մեր ձեռքից ձիերի սանձերը և տուեց կանանց՝ պատուիրելով, որ կապեն մեր ձիաները երկար չուանով վրանից ոչ շատ հեռու արածելու համար: Խոտ կամ դարման հազւագիւտ էին այդտեղ այդ միջոցին: Մենք ներս մտանք վրան. մօտ տասն հատ բարակ սիւներ ունեցող մի ահագին սև մազէ վրան էր. երկարութիւնը աւելի քան տասը քայլ, իսկ լայնութիւնը 5—6 քայլ: Վրանի ներսը բաժանված էր մի քանի մասերի. նրանցից մի չքնաղ բաժանմունք պատրաստված էր յատկապէս հիւրերի համար. մենք ընդունվեցինք այդտեղ: Չը մոռանանք յիշել և այն, որ քրդական վրանի ամբողջ ցանկապատը, որը կազմված էր համահաւասար բարակ եղէգներից, չարահիւսած էր ծաղկանկար գոյնզգոյն թելերով:

(Կը շարունակվի)

դպրոցի տեսուչ ընտրված է պ. Լեոն Սարգսեանց: Պարոնը առաջարկվեց երեք տարով տեսչութիւն անելու պայմանով, որը և ընդունվեց հոգաբարձութիւնից: Մնում է հոգևոր կառավարութեան հաստատելը, որպէս զի պարոնը գայ և մտնի իր պաշտօնի մէջ: Սարգսեան համալսարանական է և այժմ Ներսիսեան դպրոցում ուսուցչութիւն է անում: Այժմ կազմակերպված է Թեմական դպրոցի ուսուցչական խումբը բարձրագոյն ուսում ստացածներից»:

—

Լսում ենք, որ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի Թիֆլիս եղած ժամանակ՝ Երևանի քաղաքագլուխը Թիֆլիս գտնվելով, ներկայացաւ մինիստրին և խնդրեց նրան իր ոյժը գործ դնել բարձր կառավարչական շրջաններում՝ Երևանի վրայով երկաթուղու գիծն անցկացնելու գործը աջողեցնելու համար: Պ. մինիստրը նահանգի արդիւնաբերութեան տեսակների և արտահանվող ապրանքների քանակութեան մասին մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալուց յետոյ, խոստացաւ իր կարողութեան չափ այդ հարցի համար աշխատելու և գործի չուտափոյթ իրագործմանը նպաստելու:

—

Մեզ հաղորդում են, որ երգչուհի օրիորդ Գենժեան այժմ Երևանումն է գտնվում և կիրակի, նոյեմբերի 14-ին, կօնցերտ պիտի տար Երևանի կլուբի դահլիճում:

—

Վրաց «Իվերիա» լրագիրը հաղորդում է, որ ԹԻՖԼԻՍԻ հայերը այս օրերս էջմիածնում Նորին Վեհափառութեանը յանձնեցին թանգագին սև փայտից շինած մի գաւազան: Գաւազանը արծաթապատ է և նրա վրա քանդակագործված են զանազան հայոց վանքերի նկարներ:

—

Նոյն լրագիրը հաղորդում է հետևեալը. «Սրանից առաջ տեղական լրագիրները հաղորդել էին, որ Թիֆլիսի ս. Սարգիս վանքի վանահայր Յովհաննէս վարդապետ Շիրակունի պէտք է շուտով եպիսկոպոս ձեռնադրվի և տեղափոխվի Էջմիածին, բայց այժմ Էջմիածնից հաղորդում են, որ Շիրակունի վարդապետի եպիսկոպոս ձեռնադրվելու մտադրութիւնը յետաձգված է մինչև եկող տարի»:

—

«Մուրճ» ամսագիրը, որի խմբագրութիւնը համբերութիւն է ունեցել կարդալու Կ. Պոլսում այս օրերս լոյս տեսած «Ծաղիկ» շաբաթաթերթի քաղաքական տեսութիւնը, գտել է նրա մէջ հետևեալ մարգարիտը. «Եւրոպայի սպառնացող այս ահաւոր վտանգը հեռացնելու համար կը մնան միայն երեք կարևոր տէրութիւններ: Օսմանեան պետութիւն, Անգլիա, և Սպանիա: Այս վերջինը իւր ներքին կարևորագոյն գործերով զբաղեալ և քօլերայէն ահաբեկեալ, չէ կարող միջազգային քաղաքականութեան մէջ ազդեցիկ դեր մը կատարել: Անգլիա ինչ ինչ մասնաւոր կապակցութիւններ ունենալով տէրութեանց ոմանց հետ, չէ այնչափ անկողմնակալ և անշահախնդիր որչափ որ հարկ է տէրութեանց մէջ հաշտարարի դեր կատարելու և անոնց հակընդէմ շահերը հաշտեցնելու կարող լինելու համար: Կայսերական կառավարութիւնը կը մնայ ուրեմն այն միակ տէրութիւնը որ, շնորհիւ իւր կատարեալ անշահախնդրութեան և ծանօթ խաղաղասիրութեան, կարենայ լսեցնել արդարութեան և իրաւանց ձայնը, և ազդու կերպիւ նպաստել խաղաղութեան պահպանման: Եւրոպա արդէն երախտապարտ է այս մասին մեր Օգոստափառ և իմաստուն Կայսեր որոյ ջանից և զոհողութեանց շնորհիւ կը վայելէ ցայժմ խաղաղութեան բարիքները»:

—

Այս օրերս լոյս տեսաւ ժողովրդական ընթերցանութեան համար խմբագրված մի գրքոյկ, «Պստիկ է բայց չստիկ է» վերնագրով, աշխատութիւն Վ. Լունկևիչի: Գրքոյկի նիւթը վերցրած է բնագիտութիւնից.—դա մի հետաքրքրութիւն է մրջիւնների կեանքից, գրված ժողովրդին մատչելի կերպով և մատչելի լեզուով: Թէ ինչ է ժողովրդական-բնագիտական գրքերի նպատակը.—այդ բաւական պարզ կերպով երևում է գրքոյկին կցած պ. Խ. Մալումեանի՝ առաջաբանի հետևեալ խօսքերից. «Պարզել շրջապատող բնութեան մէջ՝ ամէն քայլափոխում տեղի ունեցող հետաքրքրական երևոյթները, հասկացնել թէ ինչպէս են առաջ գալիս օդային երևոյթները, թէ ինչ է անձրևը, կարկուտը, ձիւնը, կայծակը, թէ ինչպէս է առաջանում ցերեկը և գիշերը, ամառը և ձմեռը, բացատրել թէ ինչ է օդը, ջուրը, հողը, բացատրել քիմիական և ֆիզիկական այն երևոյթները, որոնք ամէն օր կատարվում են բոլորի աչքի առաջ, թէև միանգամայն անհասկանալի են ժողովրդի համար, ծանօթացնել բուսական և կենդանական աշխարհի հետ, վերջապէս հասկացնել թէ ինչ է ինքն մարդը, և ինչպէս է ապրում նա,—ահա ժողովրդացրած գիտնական և բնագիտական գրքոյկների նպատակը: Ժողովուրդը նախապաշարմունքներից ազատելու ամենազօրեղ միջոցը—գիտութիւն է: Մարդուն ինքնաճանաչ դարձնելու ամենակարճ ճանապարհը—սովրեցնել նրան գիտակցօրէն և քննական աչքով նայել շրջապատող աշխարհի վրա: Տուէք ժողովրդին գիտութիւն, ծանօթացրէք նրան շրջապատող աշխարհի հետ, և դուք հեշտութեամբ կը հասնէք նպատակին: Եւ հէնց այդ նպատակին են ձգտում ժողովրդացրած գիտնական-բնագիտական էժանագին գրքերը»: Գիրքը տպագրված է շատ գեղեցիկ կերպով. իսկ գինը աւելի քան էժան է, այն է 5 կօպէկ: Ինչ կասկած որ այդ տեսակ գրքերը հետաքրքրութեամբ կը կարդացվին և կը տարածվին ժողովրդի բոլոր գրագէտ շրջաններում:

—

Մեզ խնդրում են տպագրել հետևեալը. «Մի քանի ժամանակից ի վեր արդէն ցանկութիւն կայ հիմնելու Թիֆլիսի Հաւլաբար Թաղում կիրակեայ դպրոց: Ամեն պատրաստութիւններ տեսնված են, և միակ արգելքը, որ կայ դպրոցի բացման համար՝ դա բնակարանն է, որ չը կայ: Կիրակեայ դպրոցներն առանձին բնակարան մեզ մօտ ունենալ չեն կարող, իբրև այնպիսի հաստատութիւններ, որոնք նոր են հիմնվում, որոնք նիւթական միջոցներ չունեն, և որոնք, վերջապէս, շաբաթը միմիայն մի անգամ այցելված կը լինեն: Այդ պատճառով սովորաբար այդպիսի դպրոցները զետեղվում են այս և այն ուսումնարանի շէնութեան մէջ, ուր կիրակի օրերը դաս չէ լինում: Զարմանալի է ճշմարիտ, որ Հաւլաբարի դպրոցներից և ոչ մէկը իր շէնութիւնը չէ առաջարկում և չէ զիջանում կիրակեայ դպրոցին, որով և միջոց տուած կը լինի գործը սկսելու: Միթէ պէտք է այսպիսի տարրական բաներն էլ բացատրել ուսումնարանների վարչութիւններին»:

—

Մեզ հաղորդում են, որ երևանցի մի պարոն, պ. Աբգար Գուլամիրեան, թոյլտուութիւն է խնդրում կառավարութիւնից Երևանում մի հայերէն շաբաթաթերթ հրատարակելու:

—

Մեզ խնդրում են ուշադրութիւն դարձնել այն բանի վրա, որ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան արհեստանոցում աշակերտուհիներին չափից դուրս շատ են բանեցնում, և մի և նոյն ժամանակ վատ սնունդ տալով՝ նոյն իսկ աշակերտուհիների հիւանդանալու պատճառ են դառնում:

—

Ռուս վաճառականների մէջ, Պետերբուրգում, մտադրութիւն կայ հանգանակութիւն անելու այն ռուսաց դպրոցի համար, որը պիտի բացվի Կ. Պոլսում դեսպան Նելիդովի նախաձեռնութեամբ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲՈԼԳԱՐԻԱՅՈՒՄ

Նորաբողբոջ Բօլգարիայում կառավարչական և հակակառավարչական կուսակցութեան յարաբերութիւնները չեն լաւանում, և ոչ թէ միայն չեն լաւանում, այլ քանի գնում սուր կերպարանք են ստանում: Այդ երկու կուսակցութիւնների թշնամութեան գլխաւոր պատճառները վերջին ժամանակներս արդէն ոչ թէ պետական այս և այն խնդիրներն են, այլ գլխաւորապէս այն մի քանի անձնաւորութիւնները, որոնք կանգնած են գործերի գլխին:

Կառավարչական կուսակցութիւնը՝ ընդ նախագահութեամբ Ստամբուլովի՝ ամենախիստ կերպով է վերաբերվում հակառակորդներին, աշխատելով ահ գցել դրանց վրա: Իսկ միւս կողմից հակակառավարչական կուսակցութեան պարագլուխները ամեն օր նոյն փորձերն են անում երկրի մէջ շարժումներ առաջ բերելու և Կօբուրգեան իշխանի դէմ ցոյցեր անելու համար:

Պարիզի «Democrate» լրագրի բոլգարական թղթակիցը հաղորդում է, որ իբրև թէ այս օրերս Կօբուրգեան պրինցը իր ննջարանում գտաւ չորս գաղտնի նամակ, որոնք դրված էին անյայտ մարդու ձեռքով սենեակի աչքի ընկնող տեղում: Այդ գաղտնի նամակների տակ ստորագրված է «Գործադիր մասնաժողով»: Նամակները ուղղված են՝ մէկը պրինց Ֆերդինանդին, միւսը Ստամբուլովին, երրորդը՝ Մուտկուրովին, չորրորդը՝ Պետրովին: Նամակների վրա նկարված են՝ կտրված գլուխներ և դրանց վրա դաշոյններ:

Եթէ ճիշդ է այդ լուրը, ասում են եւրոպական մի քանի լրագիրներ, կը նշանակէ հակակառավարչական կուսակցութիւնը բաւական ոյժ է ձեռք բերել և արդէն մուտք է գրել պալատի մէջ:

Սօֆիայում ենթադրում են, որ եթէ մի այդպիսի մասնաժողով կայ, դա կազմված պիտի լինի գլխաւորապէս մակեդօնացիներից:

Կ. ՊՈԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ

—

«Արմաշու Դպրեվանուց Խնամակալութիւնն այսօր ի նիստ գումարուելով պիտի ընթեռնու այն տեղեկագրեր, որք նոյն հաստատութեան Տեսուչ-վանահայր Օրմանեան Մաղաքիա Սրբազանի կողմէն յղուած են: Այս տեղեկագրերէն կը յայտնուի թէ այս տարուան ուխտաւորք թէև չեն եղած բազմաթիւ՝ հերուան ուխտաւորաց թուոյն՝ բաղդատմամբ, այլ սակայն հասոյթք քիչ պակաս տարբերութիւն մը ունին հերուանէն, վասն զի ուխտաւորք որ առաւել Միջերկրականի ու Սև ծովու շրջականներէն էին, տեսնելով Դպրեվանուց աշակերտաց ներկայութիւնն, որք թուով այժմ են իբր 22, և որոց թիւը պիտի հասնի այս տարի մինչև երեսունի, տեսնելով միանգամայն նորաշէն եռայարկ հոյակապ այն թաղն, որ շնորհիւ Պատ. Խնամակալութեան ջանից կառուցուած է այժմ և որոյ ի շինութիւն գրեթէ հազար ոսկւոյ ծախս եղած է, առատօրէն շնորհած են իւրենց բարեպաշտական նուէրները: Եկեղեցական պաշտամունք յոյժ կանոնաւոր կատարուած են ընդ անդուլ ջանիւք Օրմանեան Սրբազանի, որ Ս. Խաչի առաւօտուն հանդիսաւոր Պատարագ մատուցանելով մխիթարած է ուխտաւոր ժողովուրդը:

«Մեծ-Եպարքոսին նախագահութեամբ կազմեալ յանձնաժողովն, որ կը բաղկանայ Ներքին, Արտաքին ու Դատական գործոց վ.սեմ. Նախարարներէն, երէկ դարձեալ ի նիստ գումարուելով, զբաղեցաւ Հայոց և Յունաց Պատրիարքարաններու առանձնաշնորհմանց խնդրոյն քննութեամբ»:

Պրուսայէն հետևեալը կը հաղորդեն. «Սեպտեմբերի 24-ին, տեղւոյս հոգևորական դասուն օրհնութեամբ բացուեցաւ Պ. Դաւիթ Քալանթարեանցի Մանկական Պարտէզը: Թէև երկսեռ աշակերտաց թիւը առայժմ մեծ չէ, սակայն նոյն օրէն սկսված է և կը շարունակուի դասաւանդութիւնը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Հռոմից գրում են, որ Վատիկանը եռանդուն պայքար է սկսել երեքպետեան դաշնակցութեան դէմ:

—Կալկաթայից գրում են, որ անգլիացիք նոր զօրքեր կանգնեցրին Աւղանիստանի սահմանագլխում: Դրա պատճառն այն է, որ երկիւղ են կրում մի քանի տեղական ցեղերի ապստամբութիւնից:

—Ցէտինիէից գրում են, որ Չերնօգորիայի իշխան Նիկոլայ յետաձգել է իւր մտադրութիւնը՝ այցելելու Սերբիայի մանուկ թագաւոր Ալէքսանդրին:

—Կոմս Մօլտկէ տօնելու է իր ծննդեան իննսունամեակը Բերլինում, համաձայն Վիլհէլմ կայսրի խնդիրքի: Այդ տօնախմբութեան առիթով կայսրը կարգադրել է, որ այդ օրը դպրոցներում աշակերտներին արձակեն և ուսում չը լինի:

—Պարիզում լուրեր են պտտում, որ ֆինանսների մինիստր Բուվիէ հրաժարական պիտի տայ իր պաշտօնից:

—Կ. Պոլսից հեռագրում են եւրոպական լրագիրներին, որ Մուսա-բէյ մի շոգենաւում ուղարկված է աքսոր դէպի Մեքքա:

—Բելգիայում համայնական խորհուրդների անդամների լրացման առիթով եղած ընտրութիւնների ժամանակ մի քանի ընդհարումներ պատահեցան ազատամիտների և կաթօլիկների մէջ:

—Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ մեծ-վէզիրը, արդարադատութեան մինիստրը և յունաց պատրիարքը տեսակցութիւն ունեցան և խորհրդակցեցին յունաց եկեղեցւոյ հարցի մասին: Ապա մինիստրական խորհուրդ կայացաւ Սուլթանի պալատում:

—Սօֆիայից հաղորդում են, որ Մակեդօնիայից եկած պատգամաւորութիւնը գալով այդտեղ՝ խնդրամատոյց է լինում միացնել Մակեդօնիան Բօլգարիայի հետ:

—Վիլհէլմ կայսրը դիտաւորութիւն ունի կրկին ճանապարհորդել: Նա կայցելէ Սպանիա և Պորտուգալիա:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այժմ, ինչպէս գրում են Պետերբուրգի լրագիրները, պարզվում է Հերբարտ Բիսմարկի, իշխան Բիսմարկի որդու, Ռուսաստան գալու բուն պատճառը: Միտավայից գրում են, որ Հերբարտ Բիսմարկ եկաւ այստեղ և նշանվեց տեղացի հարուստ կալուածատէր՝ կոմս Պ-ի աղջկայ հետ, որը մի ջահել և շատ գեղեցիկ օրիորդ է:

* * *

Ամերիկական մաքսային նոր օրէնքի հիման վրա, վարսաւորական իրեղէնները պէտք է թանգանան: Այդ բանն ահագին աղմուկ է գցել Միացեալ Նահանգների կանանց շրջանում: Նիւ-Եօրկում կազմվել է կանանց մի մասնաժողով, որը ահագին ստորագրութիւններ է հաւաքում հանրապետութեան նախագահին բողոք ներկայացնելու համար, պահանջելով որ վարսաւորական իրերի մաքսը չը շատացվի:

* * *

Գերմանական մի քանի լրագիրներ հարց են յարուցել երևելի Շօպենհաուէրի համար արձան կանգնեցնելու:

* * *

Այս օրերս Աթէնքում մեռաւ երևելի կեղծող Սիմօնիդէս: Նա իր կեանքում կազմել է շատ նշանաւոր, բայց կեղծ թղթեր, և վաճառել է դրանց իբրև իսկական հնութիւններ: Այդպէս, օրինակ, նա վաճառել է Աթէնքի համալսարանի վրա Հոմերոսի և Արիստոտէլի կեղծած ձեռագիրները, իսկ զանազան մուզէյներին՝ կեղծած հնութիւններ: Սիմօնիդէս մեռաւ իբրև նշանաւոր հարուստ և յայտնի մարդ, առանց մի անգամ գէթ ոստիկանատանը լինելու....

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 նոյեմբերի: Նոյեմբերի 11-ի բիւլլետէնին նայելով, Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլաևիչ Անդրանիկը, ընդհանուր ցնցումներից յետոյ, որի ժամանակ Նա գիտակցութիւնը կորցրել էր, յիշողութիւնը թուլացաւ, դժուարանում էր խօսել և լեզուն ու մկանունքները դողդողում են, սիրտը թոյլ է գործում: Ջերմութիւնը՝ 38, զարկերակը՝ 90:

ՀՌՈՄ, 13 նոյեմբերի: Ազգաբնակութեան քաղաքական տրամադրութիւնը աւելի շուտ պարզելու համար, կառավարութիւնը լուծում է պատգամաւորների ժողովը և նոր ընտրութիւն է նշանակում նոյեմբերի 23-ին: Պատգամաւորների նոր ժողովը կը գումարվի դեկտեմբերին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 նոյեմբերի: Նոյեմբերի 12-ի բիւլլետէնին նայելով, Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլաևիչ Անդրանիկի ցնցումները չէին կրկնվում. ցերեկը հանգստութեան փոխարինեց կարճատև և յուզված քնութիւն. գիշերը հանգիստ անցկացրեց. անդադրութիւնը բաւական լաւ է:—Երէկ տրվեցան պարգևներ այգեգործութեան և մրգագործութեան ցուցահանդէսի էկսպօնենտներին: Թագաւոր կայսրի պարգևը—երկու յախճապակեայ ամաններ յունական ճաշակով յանձնվեց Վարշաւայի զօոլօգիական այգու ներկայացուցչին: 47 ոսկեայ մեդալ է բաշխված: Հաստատված է կին-բժիշկների փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան կանոնադրութիւնը:

ԽԱՐԿՕՎ, 14 նոյեմբերի: Այստեղ ձիւն է եկել և խիստ ցուրտ է: Հացը թանգանում է:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 14 նոյեմբերի: Բ. Դրան և Պատրիարքների մէջ տեղի են ունենում եռանդուն բանակցութիւններ՝ կիրակի օր յունաց եկեղեցիները բանալու վերաբերութեամբ, որոնք փակված են՝ իբրև բողոքի նշան:

ՍՕՖԻԱ, 14 նոյեմբերի: Ստամբուլով դանդաղ է առողջանում և նրա առողջութիւնը այնքան էլ բաւարար չէ, ինչպէս այդ պնդում են պաշտօնական հեռագիրներում: Զինուորական մինիստր Մուտկուրով վտանգաւոր կերպով հիւանդ է:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 հոկտեմբերի: Մի քանի լրագիրներ հաւատացնում են, որ ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահ Կարնոյի դէպի Ռուսաստան ճանապարհորդելը վերջնականապէս վճռուած է: Կարնօ կը գայ մայիսին, կայցելէ Մոսկվան, ուր նրա ներկայութեամբ կը բացվի ֆրանսիական ցուցահանդէսը, կերթայ Վօլգայով և կարելի է կայցելէ Ղրիմը և Կովկասը:—Բուլխարական էմիրը վճռել է ռուսաց լեզուի դասատուութիւնը մացնել Բուխարայի բարձրագոյն դպրոցներում:

ԲԵՐԼԻՆ, 15 հոկտեմբերի: Երէկ ռուսաց դեսպանը, Բարձրագոյն հրամանի համեմատ, շնորհաւորեց ֆէլդմարշալ Մօլտկէին: Կայսրը գեներալների ներկայութեամբ շնորհակալութիւն յայտնեց Մօլտկէին, որպէս անյաղթ զօրքի ստեղծողին և Գերմանիան վերակենդնելու գործին մասնակցողին: Կայսրն այդ օրը հրաժարվեց դրօշակներն իր մօտ ունենալու իր ինքնակալական իրաւունքից՝ և խնդրեց յօբելեարից կրկին անգամ ընդունել ֆէլդմարշալական դաւազանը: Կայսրը առաջարկեց «ուրա» կանչել ի պատիւ ֆէլդմարշալ Մօլտկէի:

* *
—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ
Հոկտեմբերի 12-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	81 ր.	95 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	40 »	22 »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	32 »	52 »
Ոսկի — — արժէ . .	6 »	60 »
Մաքսային կուպօններ — . . .	132 »	— »

Արծաթ — — — . . .	1	12 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	5 և	$6^1/_2$%
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	101 »	62 »
— — — — 2-րդ —	101 »	12 »
— — — — 3-րդ —	101 »	— »
— — — — 4-րդ —	101 »	12 »
— — — — 5-րդ —	101 »	— »
— — — — 6-րդ —	101 »	— »
6% ոսկեայ փոխառութիւն	143 »	25 »
4% ոսկեայ ընտա	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	102 »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	25 »
— — — 3-րդ —	103 »	50 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	232 »	50 »
— — երկրորդ —	214 »	50 »
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	211 »	50 »
Պետական. երկաթուղային ընտա.	102 »	25 »
$5^1/_2$% ընտա	103 »	75 »
4% ներքին փոխառութիւն	87 »	87 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	100 »	37 »
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	103 »	50 »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մեռալ. .	97 »	25 »
— — — թղթաղ.	99 »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիները. .	97 »	25 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	96 »	— »
Օդէսայի — — .	97 »	25 »
Թիֆլիսի — — .	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ
Սամուէլ Սմայլս
ԻՆՔՆՕԳՆՈՒԹԻՒՆ
Գերմաներէնից թարգմանեց Փ. Վարդանեան:
Գինն է 1 ր. 50 կ.:

—

Նոյն թարգմանչի հրատարակութեամբ լոյս են տեսել՝

1. Ֆ. Շմիտթ, Ֆրանկլին, 2 տիպ. — ր. 40 կ.
2. » Վաշինգտօն » — » 60 »
3. » Ivլխական, պատկեր. 1 » — »
4. » Ոգխական » 1 » 20 »
5. Սմայլս, Բնաւորութիւն. . . . 1 » 50 »
6. Ամիչիս, Սիրտ . . . . 1 » — »
7. » Ապէնիններից մինչև Անդերը — » 20 »
8. Արևելեան վիպաշխարհ, Ա. . . — » 20 »
9. Շիլլեր, Աւազակներ, ողբերգ. . — » 50 »

—

Ճանապարհածախսը թարգմանչի վրա է: Վաճառվում են թարգմանչի մօտ՝ Тифлисъ, Маріино-Анановское училище. Նոյնպէս և Թիֆլիսի, Բագուի և Երևանի գրավաճառանոցներում:

—

Մամուլի տակ է՝ Ֆ. Շմիդթի, Խորամանկ աղուէսը: 1—3

ԳԵՂԱԳԻՐ ԱԼԲՈՄ
Մի գեղեցիկ գործ և ամեն հայ ընտանիքի հիւրասենեակի զարդ
լոյս կը տեսնի կարճ ժամանակում
ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
Բաժանորդագինը 1—50 կ., ալբոմը լոյս տեսնե լուց 2 ր., փառակազմ 3 ր.
Բաժանորդագրութիւնը ընդունում է «Աղբիւրի» «Տարազի» խմբագրութիւնը: 9—10

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐ
1891 Թ.

լոյս կը տեսնեն հոկտեմբերից

1. Ծոցի պատկերազարդ լիակատար օրացոյց գինը: . . . . 15 կ.
2. Սեղանի մեծադիր . . . . 30 »
3. Կանանց համար յատկապէս . . . 40 »
4. Պատի հաստուածական լիակատար . 50 »
5. Գրպանի փոքրադիր, համառօտ . . . 5 »

ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ը

Բոլոր 5 հրատարակութիւններին միասին բաժանորդ գրվողը ճանապարհածախս չը պէտք է վճարի: «Աղբիւրի և «Տարազի» բաժանորդները վճարում են ճանապարհածախսով 1—20 կ.

Դիմել «Աղբիւրի» վաճառանոցին. Тифлисъ. «Агбюръ». 6—15

Լոյս տեսաւ
ժողովրդական ընթերցանութեան համար
ԼԱԼՕ
Վ. Փափազեանի,
Գինը 5 կոպէկ.

Լոյս տեսաւ
ժողովրդական ընթերցանութեան համար
ԽՕԼԵՐԱ
ԵՒ ՆՐԱ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ
Բժ. Տէր-Գրիգորեանի (Թիֆլիսեցի)
Գինը 5 կոպէկ.

Լոյս տեսաւ
ժողովրդական ընթերցանութեան համար
ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ
Գրիգոր Արծրունու
Գինը 10 կոպ.

Լոյս տեսաւ
վաճառվում է Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում
ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ
Խ. Մալումեանի
Գինը 50 կոպ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ժողովրդական ընթերցանութեան համար
ՍՐՆԱԳԻՆ
Լէօի:
Գինը 7 կոպէկ:
Վաճառվում է գրավաճառանոցներում:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԱԼՈՅԵԱՆՑԻ
„ԿՈՎԿԱՍ“

Զինագործարանը յանձնարարութեամբ պատրաստում է որսորդական ամեն կարգի նորաձև հրացաններ, ինչպէս են կենտրոնահար (центральнаго боя) և լցնովի (шомпольное) հրացաններ՝ ողորկ և կամ պտուտակաւոր փողերով, նմանապէս Մօնտէ-Կրիստօ կոչված կարաբիններ:

Զինագործարանը նորոգում է ամեն տեսակ ատրճանակներ, հրացաններ և ձևափոխում է հրացանների սիստեմները:

Զինագործարանը ունի առանձին բաժանմունք երկաթա-փականագործական և ճախարակա-մեքենագործական աշխատութիւնների համար. և պահում է նոյնպէս մասնագէտ վարպետ կարի մեքենաների վերանորոգութեան համար:

Դիմել. ТИФЛИСЪ, Солдатскій базаръ, оружейная мастерская, „Кавказъ“ *Галусту Алоянцъ.* 10—10

Լոյս տեսան ՐԱՖՖԻ ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿ 3 հատոր և վերջաբան. գինը ճանապարհածախսով . . . . 3 ր.

ԽԵՆԹԸ և ՋԱԼԱԼԷԴԻՆ մի գրքի մէջ 3 ր.

Ծախվում է „Աղբիւրի“ վաճառանոցում և տիկին Մելիք-Յակոբեանի մօտ: 2—10

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԷԺԱՆԱԳԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
(Միքայէլեան կամուրջ, № 52)

ՏՐՎՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐ: Ամսվան վճարը 20 և 10 կոպէկ: Բաց է առաւօտեան $9^1/_2$—2 ժամը, և երեկոյեան 4—7 ժամը: Իսկ կիրակի օրերը $9^1/_2$—12 ժամը 3—10

Մի երիտասարդ, որ քաջ գիտէ ֆրանսերէն, բնակութիւն հաստատելով Թիֆլիսում, ցանկանում է ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ տալ, շատ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆՈՎ: Ցանկացողները կարող են դիմել Սալի-օղլու ծխախոտի գործարանը (Бебутовская փողոց) և հարցնել Յովհաննէս Գիւրջեանից: 10—10

Մարմնի մասերը, մանաւանդ ոտների մասները փտելուց պահպանող փոշի

ԳԱԼՄԱՆԻՆ

ծախվում է դեղատներում և դրօգիստների մօտ Եւրոպայի նշանաւոր քաղաքներում և կայսրութեան բոլոր քաղաքներում: ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, հնարողի, դեղատան տիրոջ, ֆարմացիայի մագիստր Վ. ԿԱՐՊԻՆՍԿՈՒ մօտ, Էլէկտօրալնայա փողոց, № 39. Գալմանինի մեծ արկղը արժէ Վարշավայում 50 կ., փոքրը 30 կոպ.

ՊԷՏՔ Է ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻՑ և պահանջել, որ իւրաքանչիւր արկղը կրէր փոշու գործածութեան բացատրութիւնը և փարիզի ցուցահանդէսի մեդալները:

10—10 (Ե)

Լոյս տեսաւ „ՁԱՐԿԵԱՐԻ ՔՆԱՐԸ“ խորագրով բանաստեղծութիւնները: Գինն է, ճանապարհածախսով 60 կոպէկ: Դիմել Բագու. священнику Григоріанцъ, Баку. 2—3

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО

МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ
ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клйетонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

34—100 (Ե. շ.)

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից
ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
Ա.
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԵՒ ՆՐԱ ՔՍԱՆ ՀԻՆԳ ՏԱՐՎԱՅ
ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ
(1865—1890)
Աշխատասիրեց Ա. ԵՐԻՑԵԱՆՑ
Ծախվում է բոլոր գրավաճառանոցներում: Գինը 50 կոպէկ է: 10—10

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄՈՒՐՏԱԳ

Վերադառնալով կօջօրից, շարունակում է անգլիական լեզուի դասերը տալ: Երաշխաւորում է կանոնաւոր արտասանութիւնը, որը ընդունված է Օկսֆորդում և Կէմբրիջում: Կարող է տան դաստիարակի պաշտօնն ընդունել, քանի մի ժամ օրական: Պայմանների մասին դիմել. տուն Կորգանովի, փողոց Գուդովիչի, գեներալ Ավինովի բնակարանում: Դասեր է տալիս իր բնակարանում, Երևանեան հրապարակի վրա գտնվող Բրօդսկու մաղազինի ետև: 2—3